

Over de kwaliteit van de ontwikkelingssamenwerking

LEO J. DE HAAN

Als de kwaliteit van de ontwikkelingssamenwerking stijgt met de hoeveelheid stof die het beleid doet opwaaien, dan is er de afgelopen maanden een aanzienlijke vooruitgang geboekt. Maar waarschijnlijk ontnemt al dat stof gewoon het zicht op de richting die moet worden ingeslagen. Terecht waarschuwt Bol¹ naar aanleiding van Quarles van Ufford c.s. voor een vlucht in de volgende modieuze strategie, maar zijn pleidooi voor meer nadruk op programmahulp is op zijn zachtst gezegd niet realistisch. Dat maakt het voor de hulpverstrekker weliswaar gemakkelijker om zich aan de politieke verantwoordelijkheid voor concrete projecten te onttrekken, maar, zoals Lagerberg² een paar pagina's daarvoor al schrijft, ontkomt die er toch niet aan om mee te doen op het micro-niveau.

Het moet dus eerder beter dan anders. Dat programmahulp veel meer is ingebed in de lokale situatie en daardoor gunstiger kan uitpakken, zoals Bol schrijft, oogt wel goed op papier, maar staat op gespannen voet met de praktijk. Zijn suggestie om projecthulp te beperken tot die situaties waar een hulpverstrekker echt beter in is, lijkt te impliceren dat programmahulp dient om het kwaliteitstekort van de hulpverstrekker te maskeren. Het lijkt mij, met Lagerberg, dan meer voor de hand liggen de projecthulp te verbeteren. Maar ik zie niet goed in waarom die, zoals Lagerberg suggereert, beperkt zou moeten blijven tot zaken waar we traditioneel goed in zijn en tot landen die we goed kennen. Immers, zelfs Indonesië en Suriname blijken we niet goed genoeg te kennen; de hulpverlening aan die landen blijkt althans net zo goed aan kritiek onderhevig.

Maar het gaat er inderdaad om de kwaliteit van de hulpverlening tot op het lokale niveau te verbeteren en beter in te bedden in de lokale situatie. Een studie als van Hoebink³ is daarbij van weinig nut, omdat die in feite alleen de bureaucratische besluitvorming na-loopt en geen effecten meet. Terecht tekent Bol in zijn boekbespreking bijvoorbeeld aan dat kunstmest kleine boeren zeer goed van pas kan komen. Mijn

eigen onderzoek naar meer dan dertig jaar overheids-beleid en ontwikkelingssamenwerking in Noord-To-go⁴ bevestigt dat. Sterker, zonder de kunstmest was de voedselsituatie er nog aanzienlijk slechter dan nu en had de snelle bevolkingsgroei tot een ramp geleid. Evaluaties à la Hoebink, uitsluitend gericht op één donororganisatie en *à priori* stellend wat goed en slecht is voor de kleine boer, komen daar nooit achter, en ze geven ons dan ook maar weinig aanwijzingen omtrent een verbetering van de kwaliteit van de hulp.

Daarvoor is allereerst noodzakelijk een evaluatie van effecten op langere termijn, met andere woorden evaluaties die afstand kunnen nemen van de waan van alle dag en zijn vrijgesteld van de druk om op korte termijn politiek verkoopbare successen op te sporen. Een treffend voorbeeld daarvan wordt geleverd door de ontwikkelingspraktijk in Noord-Togo. Daar zijn de geïsoleerde projectevaluaties volledig voorbijgegaan aan de forse rendementstijgingen van de laatste 25 jaar in de voedsellandbouw, waarvan het einde nog niet in zicht is. De stijging wordt vooral veroorzaakt door de toepassing van kunstmest, antischimmelbehandeling van zaden en intensievere methoden van wieden en grondbewerking. Dat zijn bij uitstek zaken waarmee de boeren bekend zijn geraakt dank zij de opeenvolgende agrarische projecten. De effecten ervan blijken maar langzaam door te werken en weinig op te vallen als resultaat van één project, omdat ze ook nog eens door allerlei fluctuaties in regenval en dus in de oogst, aan het oog worden onttrokken. Pas op lange termijn worden ze merkbaar en zijn ze in de cijfers terug te vinden. Ze kunnen echter zonder meer bijgeschreven worden op rekening van die projecten.

Een tweede bezwaar tegen de gebruikelijke wijze van evalueren is de beperking tot één donororganisatie, waardoor voorbij wordt gegaan aan het cumulatief effect dat allerlei naast elkaar bestaande hulpprojecten, andere overheidsactiviteiten en niet-beleid-

Dr. L. J. de Haan is ontwikkelingsgeograaf en verbonden aan het Instituut voor Sociale Geografie van de Universiteit van Amsterdam.

(1) D. Bol, 'Houdt de hulp het vol?', in: *Internationale Spectator*, maart 1989, blz. 181.

(2) C. S. I. J. Lagerberg, 'Ferdinand van Dam en de Derde Wereld: de ontspiegeling van de Nederlandse hulp', in: *Internationale Spectator*, maart 1989, blz. 174.

(3) P. Hoebink, *Geven is Nemen. De Nederlandse ontwikkelingshulp aan Tanzania en Sri Lanka*, Nijmegen, 1988.

(4) L. J. de Haan, *Overheid en Regionale Integratie van de Savanne in Togo 1885-1985, Infrastructuur, marktintegratie, arbeidsmigratie en de lokale bestaanswijze*. Nederlandse Geografische Studies nr. 79, Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap/ISG-UvA, Amsterdam, 1988.